

Nu de economische groei nagenoeg tot stilstand is gekomen, staan de inkomens van agrarische ondernemers nog meer onder druk. Verschillende factoren hebben een scherpe daling van de agrarische bouwproductie in 2003 tot gevolg.

Agrarische bouwproductie groeit vanaf 2004

Stallenbouw bepaalt voor een groot deel de agrarische bouwproductie

De agrarische sector is opgebouwd uit de landbouw, de bosbouw en de visserij. De bouwproductie voor de agrarische sector is de som van alle bouwactiviteiten voor deze subsectoren. Visserij en bosbouw bepalen minder dan één procent van de agrarische bouwproductie. Het grootste gedeelte van de agrarische utiliteitsbouw is dus bestemd voor de landbouw.

De landbouw zelf bestaat weer uit de veehouderij, de akkerbouw en de tuinbouw. Vooral de tuinbouw heeft sinds de jaren tachtig aan belang gewonnen. Tegenwoordig bezit de tuinbouw zelfs het grootste aandeel in de landbouwproductie. De bouw van kassen is echter relatief goedkoop, zodat het grootste

gedeelte van de agrarische utiliteitsbouw bestaat uit de bouw van schuren en stallen.

ECONOMISCHE GROEI

Verschillende factoren hebben momenteel een negatieve invloed op de ontwikkelingen in de agrarische sector. Profiteerden de agrarische bedrijven in de achterliggende periode van hoogconjunctuur al niet of nauwelijks van de voorspoedige gang van zaken in de economie, nu de economische groei dit jaar nagenoeg tot stilstand is gekomen, staan de inkomens van agrarische ondernemers nog meer onder druk. De varkenshouderij had te maken met productiebeperkende maatregelen vanwege de mond- en klauwzeercrisis, terwijl tege-

lijktijd de vraag afnam en de verkoopprijzen daalden. De varkensstapel kromp tussen 1999 en 2002 met meer dan 20 procent. In combinatie met stijgende kosten leidde dit tot een sterke inkomensdaling in de varkenshouderij. Ook in de tuinbouw liepen de inkomens terug. Een combinatie van marktverzadiging op de belangrijkste afzetmarkten en een toenemend aanbod uit derde wereldlanden speelde hierbij een rol. De akkerbouw deed het daarentegen aanmerkelijk beter. Tussen 1999 en 2002 nam de toegevoegde waarde van de akkerbouw jaarlijks gemiddeld met 14 procent toe. De inkomens in de melkveehouderij bleven ongeveer op het oude peil.

LAAGCONJUNCTUUR

De laagconjunctuur had een negatief effect op de handel met het buitenland. In 2000 en 2001 lag de export van Nederland nog op een hoog niveau, in 2002 daalde de handel met het buitenland met meer dan 10 procent. De landbouw is hierdoor zwaar getroffen. Na de industrie en het vervoer en communicatie is de agrarische sector namelijk de grootste exporteur van alle sectoren van de Nederlandse economie. Het aandeel van de agrarische sector in de totale export van bedrijven lag de afgelopen vijftien jaar tussen 6,5 en 7,5 procent. Nederland was gemiddeld genomen over de afgelopen drie jaar zelfs de grootste netto-exporteur van agrarische producten ter wereld, gevolgd door Australië en Argentinië. Sierteeltproducten zijn het belangrijkste agrarische exportartikel. De waarde van de landbouwexport is

tussen 1995 tot 2001 met meer dan 30 procent toegenomen. Ongeveer de helft van deze stijging komt voort uit een prijsstijging van de producten. In 2002 is de groei van de exportwaarde echter gestopt. Gecompenseerd voor prijsstijgingen nam de geëxporteerde hoeveelheid zelfs af.

BIOLOGISCHE BOEREN

Afgezien van de tegenvallende economische ontwikkeling zijn er in Nederland nog enkele trends herkenbaar waardoor de agrarische sector onder druk is komen te staan. Voedselveiligheid, milieu en dierenwelzijn staan volop in de aandacht, mede door de verschillende crises in het recente verleden. Agrarische bedrijven worden geacht om steeds meer aan maatschappelijke standaarden te voldoen. Dit uit zich onder meer in de toegenomen belangstelling van de consument voor biologische producten en de hieruit voortkomende

opkomst van de 'biologische boer'. De overheid bepaalde dat in 2010 het grondgebruik bestemd voor biologische boeren verviervoudigd moet zijn en dat tegen die tijd 10 procent van de landbouwproductie uit biologische teelt moet bestaan.

RUIMTE CLAIMS

De ruimteclaims voor natuur, wonen en werken nemen de komende tijd verder toe. De landbouw, als zwakke partij in de concurrentie om ruimte, raakt jaarlijks zo'n 0,4 procent van de beschikbare oppervlakte grond kwijt. Het aantal agrarische bedrijven neemt tegelijkertijd af. Ten opzichte van 1992 zijn er 30.000 agrarische bedrijven minder, een daling van 25 procent. In 2001 was de afname het grootst, het aantal landbouwbedrijven was 5 procent lager dan in het jaar daarvoor, en de daling zet in 2002 door. Daartegenover staat dat het aantal bedrijven met een

omvang van meer dan 50 hectare vanaf 1992 met meer dan 30 procent is gegroeid. Er treedt dus schaalvergroting op binnen de agrarische sector. De afname van het aantal agrarische bedrijven wordt mede veroorzaakt doordat veel bedrijven meerdere jaren matige resultaten hebben geboekt. Tegelijkertijd is de waarde van grond gestegen, waren er aantrekkelijke opkoopregelingen en was er voldoende werk buiten de landbouw. Daarom kozen veel boeren en tuinders voor beëindiging van het bedrijf of kozen hun beoogde opvolgers voor het niet overnemen van het bedrijf.

CONCURRENTIE

Tot slot mag worden verwacht dat de concurrentie voor Nederlandse boeren op de belangrijkste afzetmarkten heviger wordt. Deze markten vertonen niet alleen verzadigingsverschijnselen, maar ook de landen uit Midden en Oost-Europa die de komende jaren tot de EU toe gaan treden, bezitten een groot agrarisch productiepotentieel. Omdat het proces van afbraak van prijssteun wegens het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid stap voor stap zal doorgaan, neemt ook de concurrentie uit landen van buiten de EU toe. Alleen voor de tuinbouw wordt de komende tijd een groei van de toegevoegde waarde verwacht.

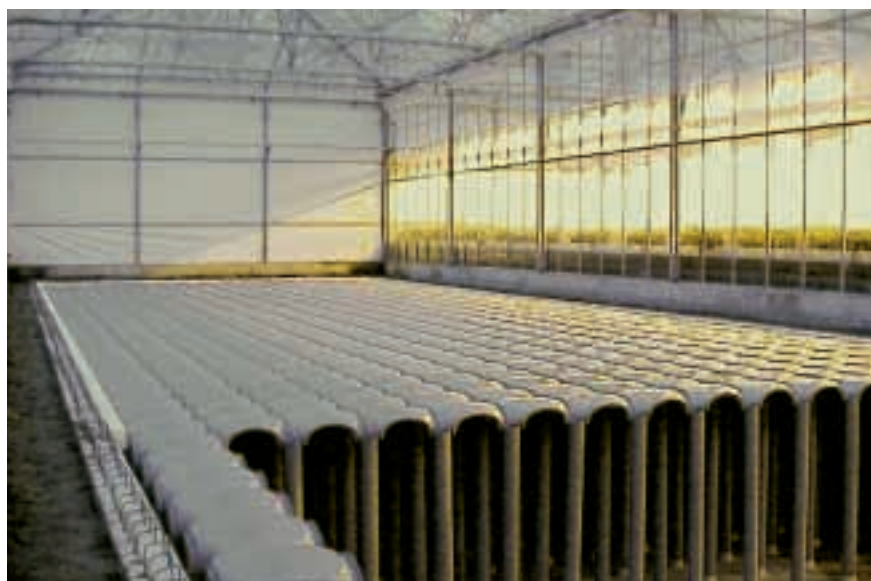
In 2001 werd voor € 306 miljoen aan bouwvergunningen voor de nieuwbouw van schuren en stallen verleend. De waarde van de nieuwbouwvergunningen voor kassen bedroeg in hetzelfde jaar € 138 miljoen. De waarde van de verleende vergunningen voor de totale agrarische sector neemt al vanaf 1999 af en ook in 2002 is de daling doorgezet vanwege de laagconjunctuur (zie tabel). Na 2002 wordt echter een groei verwacht van de bouwvergunningen met gemiddeld 5,5 procent per jaar tot 2008. De bouwproductie volgt met enige vertraging het verloop van de vergunningen, en neemt naar verwachting na 2003 weer toe van € 450 miljoen tot € 550 miljoen in 2008.

	vergunningen		productie	
	mln euro	Δ%	mln euro	Δ%
1999	612	3,5	649	0,8
2000	514	-15,9	600	-7,5
2001	485	-5,7	573	-4,5
2002 raming	400	-17,5	550	-4,0
2003 raming	425	6,5	450	-18,0
2008 raming	550	5,5 ¹⁾	550	4,0 ¹⁾

Tabel: *Bouwvergunningen- en bouwproductievolumen van agrarische gebouwen, 1999-2003 en 2008 (nieuwbouw, mln euro, excl. btw, prijzen 2001)*

1) Gemiddelde jaarlijkse mutatie in de periode 2004-2008.

Bron: CBS, EIB

Diepe waterbergingskelder in kas. De tuinbouw heeft het grootste aandeel in de landbouwproductie

drs. M. Zuidema, EIB